

Den norske kildepublikation er nået længere frem i tiden end de tilsvarende fra Sverige og Danmark. Mange dokumenter af nordisk interesse må altså søges her, f. eks. akter om de nordiske johannitere (Nr. 246 f, 262, 294 f), franciskanere (særligt Stockholm, Nr. 313) og cisterciensere (Nr. 264, 284, 333), kulten af Birgittas datter Katarina som helgen i de nordiske lande (Nr. 280, 338, 378), korstågsaflad for nordisk støtte til de under pave Innocens VIII (1484–92) proklamerede korstog mod tyrkerne (Nr. 259, 276) og russerne (Nr. 267–270). Nogle interessante dokumenter om forholdet mellem Munkaliv, Vadstena og andre birgittinerklostre hører hertil (Nr. 248, 287, 307, 337, 355, 362). Man undrer sig kun over, hvorfor kildehenvisningen til svarbrevet i Nr. 307 fra Vadstena kun bliver anført som »Samtidig utkast i Vadstena brevbok fol. 337. K. Bibl. St.holm.« – hvilken brevbog? I øvrigt bemærker man de store gaver som dronning Dorothea havde ydet Dragsmark kloster i Bohuslän (Nr. 290), og pavelige nådesbeviser til kong Hans (Nr. 250, 266, 323). Vedtægter udgøres først og fremmest af hanserecesser fra perioden. Man hilser bindet velkommen og ser frem mod registerbindet, som vil gøre indholdet lettere tilgængeligt.

Tore Nyberg

NYERE TID

Robert Mandrou: From Humanism to Science 1480–1700. The Pelican History of European Thought III, Middlesex 1978. Oversat fra: Dès humanistes aux hommes de science: xvie et xviie siècles. Paris 1973.

Intentionen med serien er at udforske og fremstille de europæiske ideers historie i relation til samfundene – fra Frankerriget til i dag. I indledningen præciserer Mandrou, hvilke forhold i samfundene, det efter hans mening er væsentligt at relatere ideernes udvikling til – nemlig bestemte tekniske, økonomiske og sociale omstændigheder, som har været determinerende for fremvæksten og spredningen af »nye former for tænkning.« Med hensyn til de tekniske omstændigheder lægger Mandrou vægt på mulighederne for informations-spredning: udvikling af bogtrykkekunsten, mulighederne for korrespondance, for forsamlings, mv. Disse omstændigheder må lægges til kulturudtrykkenes (tænkningens) udviklingslinier. Men det er også nødvendigt at lægge de sociale og økonomiske omstændigheder til: allianceforholdene, »den gødede jord«, osv. Med hensyn til de sociale og økonomiske omstændigheder deler Mandrou mellem de udøendes (de lærdes, teologernes, humanisternes) socialøkonomiske forhold (social placering: genetisk materielt, biologisk – tilknytningen til organiseringer, oppositionelle grupper, o.l.) og det skiftende sociale og økonomiske »klima«, hvorunder tænkningen udfoldede sig. I fremstillingen beskæftiger Mandrou sig med andre ord med sammenhængen mellem tænkningen og de særligt definerende historiske omstændigheder, den har udviklet sig sammen med i det vestlige Europa i perioden.

Det, der er centralt for forfatteren, er beskrivelsen af intelligentiaens skiftende situationer i samfundene: mulighederne for akkumulation af viden, cirkulation af information, magtforholds indgriben i ideernes udvikling, inkquisitionen, tænkningen og de til stadighed udskilte klasser og lag i samfundene, allianceforholdene mellem intelligentia og kongemagt, Romersk-katolsk kirke, borgerskab. Endvidere de lærdes, teologernes, jødernes – sociale, økonomiske, genetiske – relationer. Det er kategorierne og strukturerne. Scenen: Europa vest, 1480–1700. Forløbet: »tidens dialektik«.

I indledningen præsenteres koblingsforholdene (dataemne – begrebskategorier). I fremstillingen gives de liv. I indledningen fremlægges konklusionen på foregående analyser. Analyserne fremstilles som uddybningen af de sammenhænge, der er etableret i indledningen, hvor de måske i realiteten har været forudsætninger. For så vidt systemkoblingerne er mere omfattende (generelle/almene), end til, hvad emnet: Vest-europa: 1480–1700, osv. kan bære, er fremstillingen tillige blot en eksemplifikation på systembestemmelsen (regler for kobling af data og begrebskategorier) – en måde at gøre konklusionerne forståelige. Data bliver mediet for gennemspilningen af strukturerne som selvstændige modeller.

Lige meget om systemkoblingerne er etableret før eller efter de fremstillede data, er spørgsmålet selvfølgelig, om koblingsmodellerne er tilstrækkelige, om konklusionerne er tilfredsstillende. Kunne man tænke sig at drage fastere konklusioner, opstille mere udviklede systemrammer, påpege forhold, der kun kan forstås som værende af samfundskritisk karakter. Og finde det fagligt, politisk og erkendelsesteoretisk forsvarligt?

Givetvis vil en større mængde bearbejdet data kunne danne basis for mere faste konklusioner (erfaringssummeringer) og mere udviklede systemkoblinger på et fagligt forsvarligt grundlag. Mandrou gør selv opmærksom på, at der selvfølgelig må være tilstrækkeligt materiale til stede for at kunne trække tydelige strukturelle linier (og dermed indirekte opmærksom på konklusionernes begrænsethed?). Han gør endvidere opmærksom på de begrænsende omstændigheder i forbindelse med selve værket (opgavens formulering, pladsforhold, o.l.). Det er begrænsninger, vi må acceptere, og iøvrigt gå ud fra, at den konklusion, der hedder: kobling af data og begrebskategorier har bund i langt større fonde af viden og analyser, end værket kan indeholde. Man kan måske undre sig over, at Mandrou alligevel har udeladt visse personer, strømninger, sociale forhold – men spørgsmålet er stadig, om Mandrou's data kan bære yderligere slutninger?

Ved i indledningen at knytte forbindelser mellem tænkning/kulturudtryk og magtforhold, mellem lærd og overklasse (biologisk og socialgenetisk) træder forfatteren varsomt ind i problemfeltets politiske dimension. Der er tale om antydninger. Fremstillingen bringer ikke yderligere svar. Den består som nævnt af analyser tillempet fremstillingens form. Det er i indledningen, vi skal finde retningslinierne for passagen gennem de historiske data. Fremstillingen er blot afspilningen af temaerne; det har ikke været intentionen her at opstille hypoteser. Vi står stadig tilbage med spørgsmålet, om et historisk kunstværk (enhed af data og analyse – syntese) på forsvarlig vis kan bære mere vidtrækkende slutninger, end hos Mandrou? Forfatteren beskæftiger sig ikke i værket med sit arbejdes politiske og erkendelsesteoretiske dimensioner. Ikke desto mindre forekommer udgangspunktet: Regler for kobling mellem dataemne og begrebskategorier (tænkning – samfundsmæssige forhold) at være af bindende erkendelsesteoretisk karakter: Har tænkningen udfoldet sig i sammenhæng med bestemte »klimaer«, er der intet, der taler for, at det ikke skulle gælde for dagens historieskrivere og deres produktion. At gøre opmærksom på tænkningens sammenhæng med magt- og klasseforhold, er samtidig at gøre opmærksom på forhold, der begrænser tænkningen. Hvilke forhold begrænser tænkningen i dag?

Det er blevet sagt, at vi må forstå naturen for at tilpasse os den vilkår. Det kan tilføjes: vi må forstå mennesket i historien for at tilpasse det sin fremtidige historie. Jeg vil tillade mig at kalde Mandrou's arbejde for: en introduktion til forståelse af, under hvilke betingelser mennesket: Vest-europa, 1480–1700, osv. drev videnskab, var humanister, reformerte –. Som sådan er værket værdifuldt. Det kan give os nye indgange til historien.

Jørgen Elsåe Jensen